

РАШЕВСЬКИЙ С. П.,
ад'юнкт кафедри
кримінального права та кримінології
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.85

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАПОБІГАННЯ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

У статті розглянуті питання щодо криміногенної наркоситуації в державі загалом та в Дніпропетровській області зокрема. Розглянуто систему заходів запобігання злочинності на основі чинних законодавчих та нормативно-правових актів, а також визначені проблеми, що виникають при реалізації заходів запобігання на державному та регіональному рівнях. Запропоновані заходи для мінімізації злочинного впливу на незаконне поширення наркотичних засобів на території Дніпропетровської області.

Ключові слова: запобігання наркозлочинності, державні та регіональні заходи запобігання, незаконний обіг наркотичних засобів, співробітництво з питань організації протидії незаконному обігу наркотичних засобів.

В статье рассмотрены вопросы о криминогенной наркоситуации в государстве в целом и в Днепропетровской области в частности. Рассмотрена система мер предупреждения преступности на основе действующих законодательных и нормативно-правовых актов, а также определены проблемы, возникающие при реализации мер предупреждения на государственном и региональном уровнях. Предложены меры для минимизации преступного влияния на незаконное распространение наркотических средств на территории Днепропетровской области.

Ключевые слова: предотвращение наркопреступности, государственные и региональные меры предотвращения, незаконный оборот наркотических средств, сотрудничество по вопросам организации противодействия незаконному обороту наркотических средств.

In this publication considers questions about the crime of the drug situation in the state as a whole and in the Dnipropetrovsk region in particular. Consider a system of measures for crime prevention on the basis of applicable laws and regulations, as well as identify problems encountered in the implementation of prevention measures at the state and regional levels. Proposed measures to minimize criminal influence on the illegal distribution of drugs on the territory of Dnipropetrovsk region.

Key words: prevention of drug-related crimes, state and regional measures to prevent the illicit trafficking of narcotic drugs, cooperation on the organization of counteraction to illegal circulation of drugs.

Вступ. Перебування України на рубежі третього тисячоліття в катаклізмах економічного, соціального та політичного хаосу визначається кризою державності та порушенням національної безпеки, загальнолюдських цінностей, ідеалів свободи та демократії.

Останнім часом має місце негативна тенденція з приводу зростання рівня наркозлочинності в Дніпропетровській області, що становить загрозу не тільки для цього регіону,

але й для всієї держави, враховуючи наслідки зловживання наркотичними засобами та психотропними речовинами.

Згідно офіційних даних Державної служби з контролю за наркотиками, наркоситуація в Україні останніми роками характеризується такими обставинами і тенденціями:

– загальна кількість зареєстрованих наркоспоживачів сягає 150 тисяч осіб, що більш ніж на 20 тис. менше, ніж у 2009 році;

– протягом останніх років відзначається зменшення кількості злочинів, пов'язаних із наркотиками (з 15,9% у 2007 році до 9% – у 2012 році);

– за цей же період зменшилась кількість осіб, у яких вперше діагностовано психічні розлади, пов'язані з вживанням наркотиків (2012 рік – 16 984 особи). Відбувається повільне зниження кількості осіб, які вживали опіюди і вперше звернулися за медичною допомогою [5, с. 3].

Водночас у державі склалась складна ситуація щодо реалізації заходів запобігання наркозлочинності та необхідності систематизації та активізації цих заходів суб'єктами на всіх регіональних рівнях.

Так, у 2013 році органами внутрішніх справ виявлено 32,7 тис. кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, ліквідовано 33 організованих злочинних угруповань, 139 міжнародних каналів переміщення наркотиків через державний кордон України. Відкрито 25 кримінальних справ стосовно незаконного розповсюдження наркотичних засобів із використанням мережі Інтернет, що в 2 рази більше, ніж у 2012 році.

У сучасних трансформаційних процесах соціально-економічного та політичного характеру гострою є потреба в прийнятті ефективних і комплексних загальнодержавних заходів запобігання наркозлочинності в Україні. На думку О.М. Бандурки, стратегічним для української держави є «забезпечення наркобезпеки» у єдності всіх її складових елементів і на всіх напрямках, виходячи з реального стану справ у цій сфері, а також можливостей держави з організації і здійснення протидії наркозлочинності». Серед ефективних важелів визначено налагодженість механізму забезпечення боротьби з наркозлочинністю шляхом застосування всіма державними і суспільними інститутами правових, економічних, адміністративних, політичних та інших заходів кримінологічного впливу [1, с. 3].

Обрана тема дослідження виконується в межах тематики наукових досліджень кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, і відповідає тематиці кримінологічних досліджень в Україні. Пріоритетним напрямом наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 роки (наказ МВС України від 29.07.2010 року № 347), Концепції розвитку кримінологічної науки в Україні на початку XXI ст. та рекомендацій Координаційного бюро з проблем кримінології Академії правових наук України.

Постановка завдання. Мета цього дослідження полягає в з'ясуванні законодавчих та нормативно-правових положень, що регулюють можливість застосування заходів запобігання наркозлочинності, та визначення регіональних особливостей заходів запобігання на прикладі Дніпропетровської області.

Результати дослідження. Незважаючи на багатогранний науковий доробок у контексті дослідження заходів запобігання наркозлочинності, варто вказати на інтерес вітчизняних та зарубіжних вчених до означеної проблеми і сьогодні. Серед них такі вчені: Г.А. Аванесов, М.М. Бабаєв, А.М. Бабенко, І.В. Баклан, Ю.В. Баулін, В.С. Бітенський, А.С. Бланков, В.А. Бублейник, А.Я. Вілкс, Е.Г. Гасанов, В.О. Глушков, В.В. Голіна, О.П. Горох, С.Ф. Денисов, О.М. Джу́жа, І.О. Доброрез, А.І. Долгова, В.І. Женунтій, А.П. Закалюк, В.П. Ємельянов, О.М. Костенко, І.П. Лановенко, О.М. Литвинов, С.Я. Лихова, А.А. Майоров, В.Б. Малінін, А.Й. Міллер, Г.М. Мінковський, Н.А. Мірошниченко, І.І. Митрофанов, А.А. Музика, В.І. Осадчий, В.М. Оржеховська, В.Г. Пшеничний, А.П. Тузов, І.К. Туркевич, Є.В. Фесенко, М.С. Хруппа, С.А. Шалгунова, О.В. Юношев та інші. Слід зазначити, що тільки в Дніпропетровській області проведено понад 10 наукових досліджень щодо означеної теми, що й підтверджує актуальність обраної нами теми дослідження.

В Україні на виконання Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року спрямована діяльність відповідних відомств, обласних та місцевих рад щодо вирішення питання примусового лікування осіб, хворих на алкоголізм та наркоманію з метою зменшення кількості наркозлочинів. Фінансування вказаних заходів планується здійснювати в межах бюджетних призначень, передбачених на відповідний рік [2, с. 12]. Це може свідчити, як ми вважаємо, про те, що лише за умови раціонального використання наданих коштів та комплексного залучення зазначених суб'єктів до реалізації вказаних заходів можна очікувати бажаних результатів щодо мінімізації наркоманії та кількості злочинів у цій сфері.

У Дніпропетровській області на основі аналізу й оцінки криміногенної ситуації по лінії боротьби з незаконним наркообігом розробляються відповідні заходи запобігання злочинам у цій сфері; проводиться розробка спеціальних планів та операцій, спрямованих на виявлення, розкриття та ліквідацію таких злочинів. Так, протягом 2013 року на території Дніпропетровської області за напрямом боротьби з незаконним обігом наркотиків основний акцент було зроблено на документуванні та притягненні до відповідальності осіб, які збували наркотичні засоби та психотропні речовини (наркозбувальників), ліквідації осередків виготовлення наркотиків, перекритті каналів їх надходження. Задokumentовано 1 504 факти збуту наркотиків (найбільший показник у державі). За скоєння цих злочинів до кримінальної відповідальності притягнуто 644 особи, з яких 575 заарештовано, що є найбільшою кількістю в державі. Ліквідовано 6 організованих злочинних угруповань наркоділків, 35 нарколабораторій, 185 наркопритонів, перекрито 30 каналів надходження наркотиків на територію області, у тому числі 3 міжнародні, вилучено понад 460 кг наркотичних засобів. Враховуючи тенденцію до розповсюдження наркоманії серед учнів загальноосвітніх шкіл, середніх спеціальних навчальних закладів та студентів ВНЗ, організовано оперативно-профілактичні заходи щодо їх відпрацювання та протидії цьому. Викрито 183 факти розповсюдження наркотиків на території навчальних закладів, 143 – у розважальних закладах [3, с. 8].

На сьогодні існує проблема щодо відсутності органу, який би здійснював заходи щодо запобігання наркозлочинності на регіональному рівні, маючи при цьому першочерговим завданням розробку стратегічних заходів запобігання на основі належних повноважень та ресурсів. Так, наприклад, на державному рівні цей орган визначався Державним комітетом України з питань контролю за наркотиками, який втратив чинність згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 року № 735, а на регіональному – управління по боротьбі з незаконним обігом наркотиків та підрозділи БНОН у територіальних відділеннях міліції. До основних функцій вказаних підрозділів входить здійснення моніторингу ситуації у сфері протидії наркозлочинності, а також наявної інформації про джерела і шляхи надходження в незаконний обіг наркотичних засобів. Слід вказати про важливий, на наш погляд, напрям у запобіганні наркозлочинності – співробітництво з питань організації протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та проблем поширення наркоманії. Такі положення регламентуються відомчою Інструкцією з організації роботи органів внутрішніх справ України щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів [4, с. 11].

Резюмуючи вищезначене, можна визначити, що існуюча система запобігання наркозлочинності в Дніпропетровській області та по інших областях України, загалом впливає на ситуацію в державі, свідчить про недостатню ефективність, причиною якої є її безсистемність. Також слід зауважити, що серед недоліків можна визначити відсутність єдиного органу, відповідального за всі заходи, що здійснюються з метою реалізації заходів запобігання наркозлочинності в області.

Розподіл заходів за напрямами, наприклад у Дніпропетровському регіоні на 2011–2015 роки, передбачає встановлення зв'язку між виконанням заходів та бажаними змінами. До основних належать такі:

- 1) забезпечення ефективності здійснення узгоджених заходів щодо профілактики правопорушень, протидії злочинності та усунення причин і умов, що спричинили вчинення протиправних дій, поліпшення стану криміногенної ситуації в області;
- 2) інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення профілактичної діяльності, форм і методів профілактики правопорушень, підвищення ефективності оперативно-розшукових заходів у сфері протидії злочинності;
- 3) організація забезпечення профілактики правопорушень;
- 4) запобігання порушень громадського порядку й ослаблення дії криміногенних факторів;
- 5) удосконалення роботи із соціальної адаптації бездомних осіб та осіб, звільнених із місць позбавлення волі;
- 6) удосконалення форм і методів профілактики правопорушень та підвищення ефективності оперативно-розшукових заходів [5, с. 6].

Тож визначаючи сучасний стан наркоситуації та заходи запобігання в державі загалом та Дніпропетровській області зокрема, переконливо можемо вказати, що ОВС пріоритетним у своїй діяльності визначають заходи, спрямовані на зменшення попиту на наркотичні засоби, що є ключовим положенням загальнодержавної наркополітики.

Важливість саме таких заходів запобігання наркозлочинності на загальнодержавному та регіональних рівнях обговорювалася на міжнародній конференції «Скорочення попиту на наркотики – обнадійлива перспектива оздоровлення людського життя», які відбулися 11 вересня 2014 року в м. Києві за сприяння Державної служби України з контролю за наркотиками, Управління наркотиків та злочинності ООН, Групи Помпиду Ради Європи. Визначальною позицією учасників конференції стало прийняття резолюції з акцентуванням на посилення ролі та консолідації дій усіх суб'єктів наркополітики на «...упереджувально-превентивному, профілактичному чиннику протидії наркоманії, формуванні у суспільстві та окремої особи імунітету від наркотиків, готовності протистояти ризикам нарковживання, тютюнопаління та алкоголізму... та проведення ресоціалізації наркозалежних, які звільняються з місць позбавлення волі» [6, с. 8].

Враховуючи криміногенність наркоситуації в Дніпропетровській області та мету України на 2015–2017 роки щодо наркополітики в державі, можна запропонувати такі заходи для мінімізації злочинного впливу на незаконне поширення наркотичних засобів на території області:

- 1) Розробити регіональну модель (програму) запобігання розповсюдження наркотичних засобів у Дніпропетровській області та на території міста з врахуванням особливостей політичного, соціально-економічного, демографічного, організаційно-управлінського характеру.
- 2) Розробити єдину електронну базу щодо фіксації всіх видів обліків незаконного обігу наркотичних засобів та осіб, які є учасниками такого обігу.

Висновки. На підставі проведеного дослідження існуючої системи запобігання наркозлочинності на регіональному рівні на прикладі Дніпропетровської області, яка протягом останніх 10–15 років посідає провідне місце серед інших областей країни за кількістю вчинених наркозлочинів та немедичних споживачів наркотиків, можна говорити про важливість та складність такого напряму правоохоронної діяльності. Враховуючи вищевикладене, ми вважаємо, що основними умовами оптимізації запобігання наркозлочинності на державному та регіональному рівні повинно бути не лише удосконалення нормативно-правової бази, що регулює суспільні відносини у сфері незаконного наркообігу, а й дієве виконання законів та інших нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення попередження незаконного обігу наркотичних засобів. Головним повинно стати постійне відслідковування наркоситуації та криміногенної ситуації в регіоні в цілому та відповідне коригування регіональних програм та планів протидії наркозлочинності. Профілактика немедичного вживання наркотиків та психотропів повинна бути не лише проблемою медичних та освітніх

установ, а й справою кожної особи, кожного члена суспільства, небайдужого до молоді та майбутнього країни.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О.М. Про основні параметри національної стратегії боротьби з наркотиками на період до 2020 року // Вісник Кримінологічної асоціації України : матер. Всеукр. наук.-практ. конференції. – Т. 1. – Х., 2012. – С. 3.
2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року : Розпорядження КМУ від 30 листопада 2011 р. № 1209-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Підбиті підсумки роботи органів та підрозділів внутрішніх справ за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.umvs.dp.ua/news/site/2013-01-20/908>.
4. Наказ МВС України від 18.08.2004 р. № 962 «Про затвердження Інструкції з організації роботи органів внутрішніх справ України щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua>.
5. Про затвердження регіональної програми профілактики правопорушень на 2011–2015 роки : Рішення Дніпропетровської обласної ради № 75-5/VI від 25 березня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oblrada.dp.ua>.
6. Прес-реліз до міжнародної науково-практичної конференції «Скорочення попиту на наркотики – обнадійлива перспектива оздоровлення людського життя» (11–12 вересня 2014 р., м. Київ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://narko.gov.ua>.

СОЛОДКОВ А. А.,

здобувач кафедри кримінального процесу
та оперативно-розшукової діяльності
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 343.195

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ ВІДВОДУ В СУДІ ПРИСЯЖНИХ

Стаття присвячена аналізу порядку заявлення та вирішення відводів у суді присяжних, який здійснено в порівняльно-правовому аспекті. На підставі вивчення висловлених у науці підходів автор з'ясовує сутність відводів, їх функціональне призначення та види.

Ключові слова: суд присяжних, провадження в суді присяжних, відводи, підстави відводу.

Статья посвящена анализу порядка заявления и разрешения отводов в суде присяжных, который проведен в сравнительно-правовом аспекте. На основе изучения сформулированных в науке подходов автор выясняет сущность отводов, их функциональное предназначение и виды.

Ключевые слова: суд присяжных, производство в суде присяжных, отводы, основания отвода.

